

**Versterking van geestelijke
gezondheidszorg in het
opvangnetwerk voor
verzoekers om internationale
bescherming.**

Adviesnota.

Adviesnota “Versterking van geestelijke gezondheidszorg in het opvangnetwerk voor verzoekers om internationale bescherming”.

Deze adviesnota komt voort uit het TOPPSY¹ project, een AMIF-gefinancierd praktijkgericht onderzoeksproject van het EQUALITY//ResearchCollective aan HOGENT in samenwerking met Fedasil.

Deze nota is gericht aan het Federaal Agentschap voor de Opvang van Asielzoekers in België en de bevoegde Minister van Asiel en Migratie. De nota belicht enkele kernrealisaties vanuit het TOPPSY project en aanbevelingen voor bijkomende maatregelen die de impact daarvan kunnen accelereren en duurzaam verankeren in het opvangnetwerk.

Samenvatting

Geestelijke gezondheid is een basisrecht voor verzoekers om internationale bescherming (VIBs) en een basisvoorwaarde voor humane, veilige en kwaliteitsvolle opvang. Deze adviesnota formuleert concrete aanbevelingen om geestelijke gezondheidszorg structureel te versterken in het opvangnetwerk voor VIBs.

De nota bouwt voort op praktijkgericht onderzoek en praktijkontwikkeling in het kader van het TOPPSY-project en adviseert hoe de bevoegde minister, Fedasil en de opvangpartners duurzame capaciteitsversterking kunnen realiseren door:

het operationaliseren van een visie en een strategisch kader waarin geestelijke gezondheidszorg transversaal wordt geborgd als basisrecht en gedeelde teamverantwoordelijkheid,

het structureel verankeren en opschalen van het vormingspakket, de opvolgingstool en intervisiemogelijkheden voor alle medewerkers in het opvangnetwerk,

het creëren van flankerende maatregelen en organisatorische randvoorwaarden die medewerkers in staat stellen om de verworven competenties effectief in de praktijk te brengen.

¹ TOPPSY : Transculturele competentieversterking voor de Opvolging van Personen met een PSYchische Kwetsbaarheid in het opvangnetwerk.

A

Achtergrond

Over de hele wereld zien steeds meer mensen zich genoodzaakt te vluchten als gevolg van complexe humanitaire situaties. In 2022 bereikte het aantal ontheemden wereldwijd een nieuw verontrustend record van 100 miljoen mensen, en dat aantal blijft toenemen². Hoewel de meeste ontheemden in hun eigen regio of in aangrenzende regio's blijven, onderneemt een aanzienlijk aantal een lange en zware reis om elders in de wereld bescherming te zoeken. In 2025 vroegen 34.439 mensen asiel aan in België.

Het hele migratieproces confronteert mensen met zeer ingrijpende ervaringen, die een reëel en ernstig risico inhouden voor de geestelijke gezondheid. Naast de aanhoudende gevolgen van aversieve ervaringen uit het verleden, kan het stressvolle karakter van ontheemding en precair verblijf de geestelijke gezondheidsbehoeften aanzienlijk verergeren of triggeren³. Psychische kwetsbaarheid wordt tijdens de asielprocedure en -opvang vaak versterkt door sociale determinanten zoals langdurige onzekerheid over procedure en toekomst, sociaal isolement, ingeperkte agency en veranderende rollen, gebrek aan privacy en onveiligheid in collectieve opvang, discriminatie, en beperkte toegang tot cultuur- en taalcongruente zorg⁴.

De gevolgen voor de geestelijke gezondheid zijn goed gedocumenteerd op basis van wetenschappelijk onderzoek en praktijkobservaties. Daaruit blijkt dat mensen op de vlucht aanzienlijk vaker en ernstiger te maken hebben met psychische moeilijkheden⁵. Deze werken door tot lang na aankomst in het gastland en hebben impact op verschillende levensdomeinen. Verschillende Belgische en internationale rapporten wijzen er op dat de geestelijke gezondheidsnoden bijzonder hoog zijn in opvangcentra. Screening met behulp van de Refugee Health Screener (RHS-15) toonde aan dat 88% van de gescreende personen in Belgische asielopvangcentra psychische moeilijkheden had, waarbij 61% tekenen van ernstige klachten vertoonde⁶.

Hoe de cumulerende en complexe uitdagingen worden verwerkt, wordt sterk bepaald door de mate waarin men ondersteuning ervaart vanuit de maatschappelijke context⁷. Beleidskeuzes en daaruit volgende opvang- en integratieomstandigheden kunnen zodoende een direct verschil maken voor het psychisch welzijn en de geestelijke gezondheid van personen die in ons land asiel aanvragen.

² <https://www.unhcr.org/about-unhcr/overview/figures-glance>

³ Miller, K. E., & Rasmussen, A. (2010). War exposure, daily stressors, and mental health in conflict and post-conflict settings: Bridging the divide between trauma-focused and psychosocial frameworks. *Social Science & Medicine*, 70(1), 7-16. <https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2009.09.029>

⁴ Jannesari, S., Hatch, S., Prina, M., & Oram, S. (2020). Post-migration Social-Environmental Factors Associated with Mental Health Problems Among Asylum Seekers: A Systematic Review. *Journal of immigrant and minority health*, 22(5), 1055–1064. <https://doi.org/10.1007/s10903-020-01025-2>

⁵ Patanè, M., Ghane, S., Karyotaki, E., Cuijpers, P., Schoonmade, L., Tarsitani, L., & Sijbrandij, M. (2022). Prevalence of mental disorders in refugees and asylum seekers: a systematic review and meta-analysis. *Global Mental Health*, 9, 250–263. <https://doi.org/10.1017/gmh.2022.29>

⁶ Whitehouse, K., et al. (2021). A qualitative exploration of post-migration stressors and psychosocial well-being in two asylum reception centres in Belgium. *International Journal of Migration, Health and Social Care*, 17(3), 241-255. <https://doi.org/10.1108/ijmhsc-08-2020-0082>

⁷ Vindevogel, S. (2013). From military to civilian life: challenges and resources in the transition of former child soldiers in northern Uganda [Doctoral dissertation, Ghent University]. UGent Biblio. <https://biblio.ugent.be/publication/3260024>; Miller, K. E., & Rasmussen, A. (2010). War exposure, daily stressors, and mental health in conflict and post-conflict settings: Bridging the divide between trauma-focused and psychosocial frameworks. *Social Science & Medicine*, 70(1), 7-16. <https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2009.09.029>

Analyse van de huidige situatie

Het 'Reception Conditions Directive' van het Europese Migratie- en Asielpact (2024) vormt de meest recente richtlijn om de opvangvoorzieningen in de EU te harmoniseren en ervoor te zorgen dat alle EU-landen adequate levensomstandigheden bieden aan VIBs.

Deze Europese verordening benadrukt dat geestelijke gezondheid standaard de nodige aandacht moet krijgen in de eerste opvangfase en niet als optioneel mag worden beschouwd. Dit impliceert dat tijdens de eerste opvangfase in het aanmeldcentrum wordt gescreend op psychische kwetsbaarheden en geestelijke gezondheidsnoden die mogelijk bijzondere opvangbehoeften voortbrengen. Wanneer aangewezen en mogelijk, worden VIBs toegeleid naar specifieke opvangvoorzieningen waar intensievere psychologische en medische ondersteuning kan worden geboden.

Dit dient minimaal gerealiseerd te worden voor slachtoffers van foltering en geweld, alsook voor minderjarige slachtoffers van eender welke vorm van misbruik, verwaarlozing, uitbuiting, foltering, wrede, onmenselijke en vernederende behandelingen, of van gewapende conflicten. Deze benadering op basis van categoriale bepalingen, niet op basis van individuele noden, impliceert het risico dat specifieke ondersteuningsbehoeften op individueel niveau worden gemaskeerd⁸.

Bovendien komt het merendeel van de VIBs terecht in collectieve opvanginitiatieven, waar de capaciteit om ondersteuning te bieden op het vlak van geestelijke gezondheid beperkt is. Geestelijke gezondheidsnoden ontwikkelen of intensifiëren ook niet zelden in de periode van verblijf in deze opvangcentra. Tijdens deze tweede opvangfase wordt niet systematisch gescreend om bijzondere ondersteuningsnoden te identificeren. Bewoners kunnen zelf hun ondersteuningsnoden kenbaar maken via de medische dienst van het opvangcentrum, waarna toegang tot externe geestelijke gezondheidszorgvoorzieningen kan worden gefaciliteerd. Er zijn echter tal van barrières om dat principe in de praktijk te brengen⁹.

Uit het TOPPSY onderzoek blijkt dat geestelijke gezondheidszorg hoofdzakelijk reactief en specialistisch wordt ingezet. Het ontbreekt aan een doelgerichte preventieve benadering om geestelijke gezondheid te voeden en het ontstaan of verergeren van noden te voorkomen. Dergelijk geestelijke gezondheidsbeleid leidt tot vertraagde nodendetectie, beeldvorming en ondersteuning¹⁰. Het leidt bovendien tot een grote afhankelijkheid van externe geestelijke gezondheidszorg, die niet aan de vraag kan voldoen. Bovendien lukt het om diverse redenen lang niet altijd om bewoners toe te leiden naar dergelijke voorzieningen¹¹, wat maakt dat noden blijven sluimeren in de centra. Deze situatie leidt er toe dat de psychische problematieken in de opvangcontext complexer dreigen te worden, wat niet alleen het opvangnetwerk onder druk zet maar ook psychologische en psychiatrische interventies noodzaakt die meer ingrijpend zijn voor alle betrokkenen.

⁸ Derluyn, I., Van Ee, E., & Vindevoel, S. (2019). Psychosocial wellbeing of 'vulnerable' refugee groups in (post-)conflict contexts: An intriguing juxtaposition of vulnerability and resilience. In T. Wenzel & B. Droždek (Eds.), *An uncertain safety: Integrative health care for the 21st century refugees* (pp. 213–231). Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-319-72914-5_9.

⁹ Claus L, Van de Vliet L, Dockx K, Sabbe B, Destoop N, van den Aemele S. Barrières in de ggz voor asielzoekers in hoge-inkomenlanden. *Tijdschrift voor Psychiatrie* 2022; 64: 524–8.

¹⁰ Magwood, O., Kassam, A., Mavedatnia, D., Mendonca, O., Saad, A., Hasan, H., Madana, M., Ranger, D., Tan, Y., & Pottie, K. (2022). Mental health screening approaches for resettling refugees and asylum seekers: A scoping review. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 19(6), 3549. <https://doi.org/10.3390/ijerph19063549>

¹¹ Claus L, Van de Vliet L, Dockx K, Sabbe B, Destoop N, van den Aemele S. Barrières in de ggz voor asielzoekers in hoge-inkomenlanden. *Tijdschrift voor Psychiatrie* 2022; 64: 524–8.

Medewerkers worden frequent geconfronteerd met de geestelijke gezondheidsbehoeften van bewoners en roepen al geruime tijd op tot een dringende versterking van de geestelijke gezondheidsbevordering en preventieve maatregelen in het opvangnetwerk, evenals investering in de capaciteit van eerstelijnsmedewerkers¹². Dit werd bevestigd in het TOPPSY onderzoek, waaruit blijkt dat er een hoge nood en intrinsieke motivatie is onder medewerkers om bewoners te kunnen ondersteunen op vlak van geestelijke gezondheid. Uit het TOPPSY onderzoek blijkt overigens dat in het bijzonder eerstelijnsmedewerkers – zoals onthaalmedewerkers, intercultureel bemiddelaars en logistiek medewerkers – veelvuldig worden geconfronteerd met de noden van bewoners. Zij zijn doorgaans het eerste aanspreekpunt voor bewoners en maken relevante observaties in de alledaagse contacten die ze met hen hebben.

Velen voelen zich echter onvoorbereid en onzeker over hoe op reële of vermeende noden te reageren en hoe bewoners hierrond te ondersteunen. Bovendien is het onduidelijk wat hun mandaat en rol hierin is, en vanuit welke organisatorische visie te handelen. Ook vormen preciaire organisatorische omstandigheden en infrastructuur reële belemmeringen op gezondheidsbevordering en ondersteunend handelen. Zodoende heerst er momenteel een spanning tussen de structurele beperkingen, zoals restrictief beleid en schaarse middelen, en de inspanningen en initiatieven van onderuit om de geestelijke gezondheid van bewoners te ondersteunen.

Eerstelijnsmedewerkers in het opvangnetwerk vervullen niettemin een cruciale rol in de implementatie van het stepped/matched care principe van geestelijke gezondheidszorg¹³. Vanop de eerste lijn kunnen ze veerkrachtversterkend werken in de opvangcontext, om mentaal welzijn te voeden en ingrijpende ervaringen te helpen verwerken. Ze kunnen bijdragen aan primaire preventie gericht op het voorkomen van psychische klachten, secundaire preventie gericht op vroegdetectie en opvolging van psychische kwetsbaarheid en (preklinische) lijdensdruk, en tertiaire preventie gericht op het ondersteunen van bewoners met psychische moeilijkheden tijdens hun verblijf in een opvangcentrum.

Eerstelijnsmedewerkers vormen zodoende een belangrijke maar onderbenutte schakel in de transversale en preventieve benadering van geestelijke gezondheid(-zorg) in het opvangnetwerk. De samenvloeiing van deze bovengenoemde factoren gaf aanleiding tot de ontwikkeling van een professionaliseringsaanbod voor alle medewerkers in het opvangnetwerk, in het kader van het TOPPSY project.

¹² European Asylum Support Office (2020), “Mental health of applicants for international protection in Europe”, European Asylum Support Office, Luxembourg; Hoge Gezondheidsraad. (2024, 17 september). Geestelijke gezondheid bij verzoekers van internationale bescherming (Advies nr. 9744). <https://www.hgr-css.be/nl/advies/9744/geestelijke-gezondheid-bij-verzoekers-van-internationale-bescherming>.

¹³ Vindevogel, S. & Verelst, A. (2020). Supporting mental health in young refugees: a resilience perspective (pp. 53-65). In: Ventevogel, P. & Song, S. (Eds.). *Child, Adolescent & Family Refugee Mental Health: A Global Perspective*. Springer.

Hefbomen vanuit het TOPPSY project

Het TOPPSY-project ontwikkelde drie hefbomen om de capaciteit van het opvangnetwerk inzake geestelijke gezondheid te versterken en geïntegreerd uit te bouwen:

E-learning “Geestelijke Gezondheidszorg in het Opvangnetwerk”

Vanuit het TOPPSY project werd een e-learning gecreëerd op maat van het opvangnetwerk om medewerkers te ondersteunen bij de ontwikkeling van de nodige competenties en te voorzien van strategieën en principes om bewoners op een transculturele en systematische wijze te ondersteunen op vlak van geestelijke gezondheid.

De e-learning bestaat uit 3 interactieve modules die op elkaar voortbouwen:

1. Module 1 : Basisondersteuning – Hoe bevorder je geestelijke gezondheid voor iedereen?
2. Module 2 : Verhoogde ondersteuning – Wat doe je bij signalen van psychisch lijden?
3. Module 3 : Intensieve ondersteuning – Hoe bied je gepaste hulp bij ernstige psychische moeilijkheden?

De e-learning biedt medewerkers achtergrondkennis, praktische handvatten en inspiratie om zelf de geestelijke gezondheid van bewoners te bevorderen en in samenwerking met hun collega's actief geestelijke gezondheidszorg uit te bouwen in het opvangcentrum.

MHPSS Gids “Geestelijke gezondheid en psychosociale ondersteuning voor VIBs in de opvangcentra”

De gids biedt een compact naslagwerk dat de visie, handelingskaders en tools rond geestelijke gezondheidszorg samenbrengt voor teams en individuele medewerkers. Vanuit de gedeelde visie op geestelijke gezondheidszorg worden een aantal belangrijke principes en praktische tools rond bepaalde thematieken uitgelicht, congruent aan de verschillende fases van het begeleidingsproces in opvangcentra:

1. De context en kwetsbaarheden begrijpen
2. Behoeften en tekenen van nood identificeren
3. Basisondersteuning bieden en veerkracht versterken
4. Begeleiden en doorverwijzen naar gespecialiseerde zorg
5. Zorgen voor jezelf en het team

De gids biedt teams een gedeeld referentiekader en een 'stepped-care'-benadering om de nodige ondersteuning uit te bouwen in de dagelijkse werking van het centrum, gaande van proactieve initiatieven in het onthaalproces en de dagelijkse interacties tot intensieve omkadering bij ernstige psychische klachten onder bewoners.

Teaminterview

Vanuit het project werd een intervisietraject ontwikkeld en aangeboden aan teams. Deze intervisies hebben een tweeledig doel: enerzijds faciliteren ze de toepassing van de verworven competenties op concrete praktijkcasussen, anderzijds stimuleren en ondersteunen ze de teams in het reflectie- en uitwisselingsproces dat samenwerking rond geestelijke gezondheid ten goede komt.

De intervisies, georganiseerd via de OASE-methodiek, bieden teams de gelegenheid om complexe begeleidingstrajecten, vragen en onzekerheden te delen met collega's, in een peer-to-peer interactie en leerproces. Door de bespreking van casussen te connecteren met de inhoud van de e-learning en gids worden bijkomende toepassings- en verwerkingsmogelijkheden aangereikt. Bovendien voedt het een cultuur van uitwisseling, reflectie en samenwerking rond de begeleiding van bewoners en maakt het teams deskundiger voor complexe begeleidingstrajecten. Dit bevordert teamcohesie en veerkracht.

De structurele en organisatorische belemmeringen die het TOPPSY project doorkruisten – zoals beperkte tijd, personeelstekort, onduidelijke mandaten en een gebrek aan ondersteunende infrastructuur – leren echter op dat capaciteitsversterking op het niveau van medewerkers en teams onvoldoende is om geestelijke gezondheidszorg te verankeren in het opvangnetwerk. De projectbevindingen benadrukken de noodzaak om afdoend aandacht te besteden aan de beleidsmatige en organisatorische omstandigheden waarin de teams werken en worden opgeleid. Zonder een beleidsmatige en organisatorische context die deze visie en aanpak rond geestelijke gezondheid verankert, uitdraagt en mogelijk maakt, kan geen duurzame capaciteitsversterking gerealiseerd worden.

Aanbevelingen

Het omgaan met psychische kwetsuren en ondersteuningsnoden onder VIBs noodzaakt een doordachte, gezamenlijke en aanhoudende transculturele aanpak. De volgende aanbevelingen worden vooropgesteld om de beleids- en organisatorische condities te creëren die nodig zijn om teams te ondersteunen bij de implementatie van de verworven competenties, en uiteindelijk voor duurzame praktijkontwikkeling rond geestelijke gezondheid(szorg). Ze hebben betrekking op meerdere niveaus van strategieontwikkeling en interventie rond de structuren, dynamieken en factoren die een dergelijke organisatorische context kunnen creëren.

Operationaliseer een visie en strategisch kader waarin geestelijke gezondheidszorg transversaal wordt geborgd als basisrecht en gedeelde verantwoordelijkheid.

- Implementeer een heldere en gedeelde visie op geestelijke gezondheid(-szorg)

Een heldere en gedeelde visie op mentaal welzijn en geestelijke gezondheidszorg als basisrecht is essentieel voor het opvangnetwerk. Het vormt de basis voor een consistente benadering en voor onderbouwde beslissingen op vlak van preventie, begeleiding en opvolging. Het biedt houvast aan teams om doordacht te handelen in vaak complexe en onzekere begeleidingssituaties. Ontwikkel hiertoe een duidelijke en gedragen visie in de organisatie. Veranker die visie in beleidsdocumenten, kwaliteitsnormen en functieomschrijvingen. Werk in samenwerking met het centrummanagement en de teams implementatiestrategieën uit om deze visie te verankeren in de dagelijkse werkprocessen. Zorg voor voldoende ondersteuning, mandaat en tools voor de teams om deze visie consequent toe te passen.

- Zorg voor mentaal welzijn van medewerkers en bewoners

Het mentaal welzijn van medewerkers en bewoners in een opvangcentrum zijn nauw met elkaar verbonden. Wanneer medewerkers voldoende gewaardeerd worden, beschikken over een ondersteunende werkcontext en veerkrachtig blijven, kunnen zij empathische en ondersteunende begeleiding bieden aan bewoners. Andersom leidt een ondersteunende leefcontext tot minder spanningen, escalaties en emotionele belasting voor zowel bewoners als medewerkers. Ontwikkel daartoe een integraal welzijnsbeleid in de organisatie en investeer in mentaal welbevinden van zowel bewoners als medewerkers. Creëer ondersteuning voor het centrummanagement om dit beleid stabiel te implementeren. Maak teamoverleg en individuele welzijns gesprekken een structureel en functioneel deel van de centrumwerking. Dit vormt de basis voor een sterk opvangnetwerk waarin zorg voor elkaar en zichzelf actief worden gepromoot en ondersteund.

- Maak van geestelijke gezondheidszorg een teamverantwoordelijkheid

Inclusieve opleidingsstrategieën zijn essentieel om de veerkracht en effectiviteit van ondersteuningssystemen in het opvangnetwerk te vergroten. Eerstelijnsmedewerkers in onthaal, begeleiding en logistiek beschikken vaak niet over de nodige achtergrondkennis en hebben doorgaans minder toegang tot opleidingen over geestelijke gezondheid. Zij hebben echter een uitgesproken nood aan vorming en ondersteuning om hun rol te kunnen opnemen in de teamwerking rond geestelijke gezondheid. Bied daarom alle

medewerkers toegang tot het vormingstraject en reële kansen om deze te volgen. Ook nieuwe medewerkers hebben er bij de indiensttreding baat bij toegang te krijgen tot het vormingstraject om zich goed voorbereid te voelen op de job. Op deze manier worden de teams gevormd vanuit eenzelfde achterliggende visie en handelingskader en met dezelfde richtinggevendende principes en tools die niet alleen de individuele competenties versterken maar ook het teamwerk rond geestelijke gezondheid kunnen faciliteren. Door deze task-sharing te promoten en concreet te ondersteunen, wordt geestelijke gezondheidszorg in het opvangnetwerk een gedeelde missie.

Maak structurele verankering en opschaling van het vormingspakket, de opvolgingstool en intervisiemogelijkheden mogelijk voor alle medewerkers in het opvangnetwerk.

- Veranker het vormingstraject in het HR-beleid

Het vormingspakket is modulair opgebouwd, maar vormt een geheel waarbij gaandeweg verdieping en uitbreiding wordt aangereikt. Gezien het multidisciplinaire team uit heel diverse profielen bestaat (o.a. op basis van vooropleiding (discipline en opleidingsniveau), praktijkervaring, anciënniteit, eerder gevolgde professionaliseringsinitiatieven), kan eventueel gedifferentieerd worden welke modules van het vormingstraject op welke termijnen worden gevolgd. Derhalve wordt aanbevolen dit vormingstraject in te bedden in een breder HR-kader, als onderdeel van een professionaliseringstraject en permanent vormingsaanbod dat medewerkers diverse maar heel gerichte mogelijkheden biedt om zich professioneel te ontwikkelen en door te groeien in hun job.

- Bied medewerkers reële mogelijkheden tot professionele groei on-the-job

Door het vormingstraject via een e-learning platform aan te bieden, kunnen medewerkers flexibel en op eigen tempo alsook vanop verschillende locaties het opleidingsaanbod doorlopen. Zo kan het opleidingsaanbod optimaal worden ingepast in de dagelijkse werkcontext. Toch is het aangewezen om medewerkers formele opleidingsuren en de nodige ruimte te bieden om de e-learning grondig door te nemen en te verwerken. Maak online en in-house professionalisering gelijkwaardig aan klassieke vormingsdagen. Het volgen van de e-learning zonder interferentie met werkbelasting en verantwoordelijkheden die de aandachtsspanne en het leerproces doorkruisen is noodzakelijk om grondige vorming te bekomen.

- Stimuleer teambespreking van complexe ondersteuningsnoden en begeleidingstrajecten

Teambespreking is cruciaal omdat medewerkers dagelijks met complexe en emotioneel beladen situaties te maken hebben. Door ervaringen, vragen en inzichten te kunnen delen en bespreken in team, groeit niet alleen de competentie van individuele teamleden maar ook de gezamenlijke deskundigheid om met uitdagende ondersteuningstrajecten om te gaan. Dit komt bovendien niet enkel de kwaliteit van de ondersteuning ten goede, maar heeft ook gunstige effecten op het welbevinden en de daadkracht van medewerkers en op de interdisciplinaire teamwerking en taakdeling. Het is daarom aangewezen om in te zetten op gestructureerde teambespreking van bewoners en op teaminterviews (al dan niet begeleid door een externe intervisor). Maak dit een expliciet onderdeel van de teamverantwoordelijkheden, individuele functieomschrijvingen en werkplanning in de centra.

Creëer flankerende maatregelen en organisatorische randvoorwaarden die geestelijke gezondheidszorg in het opvangnetwerk efficiënter organiseren en die medewerkers in staat stellen om de verworven competenties effectief in de praktijk te brengen.

- Voorzie basisvoorzieningen die veiligheid promoten en menselijke waardigheid beschermen.

Veilige basisvoorzieningen, infrastructuur en leefklimaat dragen bij aan het verminderen van stress, angst en onzekerheid bij bewoners, waardoor hun psychologisch veiligheidsgevoel en algemeen welbevinden worden bevorderd. Versterk basisvoorzieningen die de waardigheid van bewoners beschermen en hun fysieke en psychologische veiligheid promoten, ook in de context van budgettaire en infrastructurele beperkingen. Voorbeelden zijn afsluitbare kamers/badkamers en goed verlichte gemeenschappelijke ruimtes. Waak over een balans tussen privacy, rust en sociale interactie. Werk actief aan een aangenaam en verbindend leefklimaat en bewaak de toegankelijkheid van ruimtes en diensten in het centrum. Bevorder inclusieve omgevingen die respect, autonomie en welzijn bevorderen zodat iedere bewoner zich veilig en gewaardeerd voelt. Voorzie een afsprakenkader dat samenleven bevordert en stimuleer bewonersparticipatie in het monitoren en bijsturen van de implementatie.

- Creëer flankerende werkcondities voor medewerkers

Een visie en strategie rond geestelijke gezondheidszorg in het opvangnetwerk kan slechts effectief worden gerealiseerd als medewerkers over ondersteunende werkcondities beschikken. Het gaat daarbij onder meer over voldoende mogelijkheden tot rechtstreekse en spontane interactie met bewoners, flexibiliteit in de job om extra tijd te kunnen maken voor een bewoner als dat aangewezen is, en een ruimte om een discreet gesprek te voeren. Creëer dergelijke flankerende werkcondities in het personeels- en kwaliteitsbeleid door te waken over realistische werkplanning, toegankelijke faciliteiten, ruimte voor discretionariteit en teamwerking. Door deze werkcondities structureel te borgen, kunnen teams de visie op geestelijke gezondheidszorg consequent en kwaliteitsvol vertalen naar de dagelijkse werking van het opvangcentrum.

- Bevorder kennisdeling en peer-to-peer learning rond geestelijke gezondheid in teams

De verankering van de verworven competenties uit het vormingstraject kan bevorderd worden door een leercultuur te bevorderen onder medewerkers. Dit betekent dat er concrete mogelijkheden worden gecreëerd voor medewerkers om actief met elkaar in gesprek te gaan over de opgedane competenties en hun concrete ervaringen hiermee in het opvangnetwerk. Voorzie daartoe voldoende mogelijkheden voor formele en informele kennisuitwisseling, en veranker dit in functieverwachtingen en werkplanning zodat iedereen bijdraagt aan een dergelijke leercultuur. Dit versterkt zowel de professionele groei van individuele medewerkers als de deskundigheid van het team als geheel.

- Zet in op structurele samenwerking met externe partners.

Bevorder efficiënte, wederkerige en duurzame samenwerking door potentiële informele en formele partners in kaart te brengen en mogelijkheden te creëren om elkaars werking en expertise beter te leren kennen. Organiseer kennismakingsmomenten waarbij externe partners inzicht krijgen in de context en dagelijkse realiteit van een asielcentrum. Bouw wederzijds vertrouwen op via transparante communicatie, expertisedeling, het maken van

duidelijke werkafspraken en vlotte afhandeling van administratieve processen. Stimuleer gezamenlijke projecten, overlegplatformen en samenwerkingsovereenkomsten om expertise te delen en de kwaliteit van ondersteuning aan bewoners te verhogen.

Conclusie

Door de hefboomen uit het TOPPSY-project te verankeren in én te schragen met structureel beleid en strategische werkcondities, kan een opvangnetwerk worden uitgebouwd waarin mentaal welzijn en zorg voor mensen – zowel bewoners als medewerkers – daadwerkelijk, efficiënt en consequent in de praktijk worden gebracht.

De realisatie van deze ambitie vergt een geïntegreerde en gecoördineerde aanpak overheen alle lagen van de organisatie, van de bevoegde minister en de directie van het Federaal Agentschap, over het centrummanagement, tot en met de operationele teams op het terrein. Enkel door deze collectieve verantwoordelijkheid en inspanningen te stroomlijnen, kan het interne systeem van geestelijke gezondheidszorg voor VIBs worden versterkt en verduurzaamd.

Gerichte investeringen in preventie, nabije ondersteuning en vroegdetectie genereren een duidelijk multiplicatoreffect. Zij versterken de draagkracht en het functioneren van de opvangcentra, verminderen de nood aan intensieve en crisisgerichte interventies en dragen bij aan een efficiëntere inzet van geestelijke gezondheidszorg. Zodoende wordt het opvangnetwerk niet alleen intern veerkrachtiger, maar positioneert het zich ook als een valabele partner in het bredere welzijnslandschap en de verzorgingsstaat.